

Sprogtilegnelse på pædagog- og læreruddannelserne: undersøgelse af danskundervisernes kompetencer inden for børns sprogtilegnelse

Af Trine Krogh,
Skolekonsulent, Glostrup Kommune

Hans Månsson,
Lektor, Kompetenceenheden for Logopædi, CVU Storkøbenhavn

Dorthe Bleses,
Centerleder, lektor, ph.d., Center for Børnesprog, Syddansk Universitet

I foråret 2007 gennemførte Nationalt Videncenter for Læsning en spørgeskemaundersøgelse af danskundervisernes kompetencer inden for sprogtilegnelse på pædagog- og læreruddannelserne, dvs. på et tidspunkt hvor den 'gamle' bekendtgørelse endnu blev praktiseret, og hvor området 'børns sprogtilegnelse' ikke havde en markant rolle. Resultatet af undersøgelsen viser, at kun en lille procent af de undervisere, der underviser kommende pædagoger og lærere inden for sprogtilegnelse, selv har modtaget formel undervisning inden for de grundlæggende områder relateret til børns sprogtilegnelse som undersøgelsen spørger ind til. Undersøgelsen dokumenterer derfor et stort behov for efteruddannelse af seminarieundervisere inden for børns sprogtilegnelse, hvis en af intentionerne med indførelse af nye bekendtgørelser for professionsuddannelserne til pædagog og lærer, nemlig styrkelse af området 'børns sprogtilegnelse', skal kunne realiseres. Yderligere peger undersøgelsen indirekte på efteruddannelsesbehovet blandt de pædagoger og lærere, som på nuværende tidspunkt arbejder i dagtilbud eller inden for skoleområdet og er uddannet efter den gamle bekendtgørelse, ud fra den antagelse at deres faglige niveau på området også er bestemt af den undervisning, som de har modtaget under deres uddannelse. Skal de nye tiltag inden for dagtilbud og indskolingen, der vedrører styrkelsen af børns sprog, sikres størst mulig gennemslagskraft, er det nødvendigt med en massiv efteruddannelsesindsats.

Introduktion

I 1991 gennemførtes en international undersøgelse af børns læsefærdigheder, der sendte chokbølger gennem det danske skolevæsen. Danske elever i 3. klasse læste mærkbart ringere end elever i samme aldersgruppe i de lande, vi normalt sammenligner os med. Ud af 27 lande, var det kun elever fra Trinidad, Tobago, Indonesien og Venezuela, der havde en lavere score end de danske elever.^a Set i lyset af, at der blev ofret væsentligt flere ressourcer til uddannelse af børn i Danmark, gav undersøgelsen startskuddet til overvejelser med hensyn til mål og metoder i det danske skolevæsen. I OECD's PISA 2000-undersøgelse, som har til formål at afdække, hvor godt unge mennesker i 15-16-årsalderen er rustet til at møde videnssamfundets udfordringer, fik de danske skoleelever en 16. plads i læsefærdighed. I undersøgelsen deltog 30 OECD-lande. Undersøgelsen viste, at 18 % af de danske 15-årige havde vanskeligheder ved at

anvende deres læsning som et redskab til videre uddannelse.^b I den efterfølgende PISA-undersøgelse fra 2003 er danske unge fortsat på en 16. plads i læsning, og denne gang blev det slået fast, at 17 % af de danske unge har funktionelle læsevanskeligheder.^c

Undersøgelserne har medført stor politisk og pædagogisk bevågenhed på læseområdet. Med virkning fra skoleåret 2006/2007 er der blevet indført obligatoriske test i folkeskolen, der er gennemført mange lokale læseprojekter eksempelvis Læseløftet inspireret af Reading Recovery og senest – som en opkvalificering af lærernes kompetencer – er det fra august 2007 blevet indført, at alle skoler skal råde over en læsevejleder.^d Også dagtilbudsområdet har mærket de nye strømninger. I takt med det øgede fokus på læsning er der også kommet et øget fokus på aktiviteter for små børn, der støtter den senere læseudvikling. I 2004

vedtog Folketinget, at alle dagtilbud skal udarbejde pædagogiske læreplaner.^e Hensigten er at dokumentere de 0-6-åriges læring og udvikling. Læreplanernes konkrete udformning er op til de enkelte dagtilbud, men det er et krav, at de forholder sig til seks hovedtemaer, hvoraf sprog er det ene. I forlængelse af de allerede eksisterende pædagogiske læreplaner har regeringen indført, som led i den nye Lov om Dagtilbud (vedtaget maj 2007), at landets kommuner skal tilbyde en sprogvurdering af alle 3-årige børn, og der er lagt op til, at denne sprogvurdering foretages af personalet i dagtilbuddene.^f Formålet med sprogvurderingen er dobbelt. For det første skal sprogvurderingen hjælpe personalet i dagtilbuddene til så hurtigt (og effektivt) som muligt at identificere de børn, som har behov for ekstra støtte for at udvikle et alderssvarende sprog. Forskning har nemlig vist, at sprogudvikling er en stærk indikator på et barns generelle udvikling

og kognitive evner, og er relateret til skolemæssig succes, ikke mindst i relation til læsning, og at børn med sproglige problemer er i risikozone for at få indlæringsproblemer i skolen (se også anbefalinger i Rapport fra Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning⁹ samt Skolestartsudvalgets rapport^h). For det andet skal sprogvurderingen give personalet et redskab til at tilrettelægge en mere læringsdifferentieret indsats i dagtilbuddene. Personalet skal altså være i stand til at afdække vanskeligheder og sætte ind med en indsats, hvor det må være nødvendigt.

De nye tiltag på dagtilbudsområdet kan ses som et rolleskift for pædagogerne, hvor den vante omsorgsrolle, der traditionelt forbindes med pædagogfaget, udvides til også at omfatte tilrettelæggelsen af aktiviteter, der har læringsfremmende formål. De nye forventninger ses også afspejlet i uddannelsesbekendtgørelserne for de nye pædagog- og læreruddannelser. I januar 2007 trådte en ny lov i kraft om uddannelse til professionsbachelor indenfor henholdsvis pædagog- og lærer. I forbindelse hermed er danskfaget – og hermed også undervisning i barnets sprogtilegnelse – blevet opprioriteret på begge uddannelser.

På den nye pædagoguddannelse er der som en nyskabelse indført centrale kundskabs- og færdighedsområder. Tidligere indeholdt bekendtgørelsen overordnede retningslinjer, men det var i høj grad op til det enkelte seminarium selv at definere, hvilke dele af danskfaget, man anså for vigtige at undervise i. Antallet af obligatoriske fag er nu reduceret til tre, hvoraf 'Dansk, kultur og kommunikation' er det ene. En af hensigterne med det nye danskfag er *at give den færdiguddannede bedre forudsætninger for at bidrage til børns sproglige udvikling, herunder den sproglige udvikling hos tosprogede børn.*

ⁱ Fra lovgivningsside forventes det med andre ord, at pædagogerne gennem deres uddannelse fremover rustes til at være aktive medspillere i forbindelse med understøttelsen af børns sprogtilegnelse. For læreruddannelsen gælder, at linjefaget 'Dansk', i modsætning til tidligere, er aldersspecifiseret mod henholdsvis skolens begynder- og mellemtrin samt

mellem- og sluttrin. Danskfagets omfang er øget fra 0.7 årsværk til 1.2 årsværk og tager man begge aldersspecificeringer i dansk med, udgør linjefaget 1.8 årsværk. Fagets opdeling i begynder- og sluttrin betyder, at underviserne på de små klassetrin får mulighed for langt mere fordybelse i læseteorier.^j

Med det store fokus på den tidlige sprogtilegnelse og opprioriteringen af barnets sprogtilegnelse i de nye pædagog- og læreruddannelser er det naturligt og nødvendigt at stille spørgsmålet om, hvorvidt underviserne på CVU'erne er fagligt klædt på til at undervise nye pædagoger og lærere i børns sprogtilegnelse på en måde, der lever op til kravene i de nye uddannelser og til de nye forventninger til den pædagogiske praksis. Dette er altafgørende i forhold til at sikre, at indsatsen slår igennem.

For at undersøge dette igangsatte Nationalt Videncenter for Læsning i foråret 2007 en spørgeskemaundersøgelse til kortlægning af sprogtilegnelsesperspektivet på pædagog- og læreruddannelsene, dvs. undersøgelsen blev sat i gang på et tidspunkt, hvor de nye uddannelsesbekendtgørelser endnu ikke var trådt i kraft. Undersøgelsen fokuserer på, hvilke kvalifikationer danskunderviserne på landets CVU'er har indenfor sprogtilegnelse, og hvor meget der hidtil er blevet undervist i små børns sprogtilegnelse og i sprogtilegnelsens relation til den senere læse- og skriveudvikling. Der er altså tale om en afdækning af underviserkompetencerne på CVU'erne og dermed samtidig også en indirekte afdækning af kompetencerne hos pædagoger og lærere, der på nuværende tidspunkt arbejder i praksis, da man til en vis udstrækning kan forvente, at deres faglige niveau på området også er bestemt af den undervisning, som de har modtaget under deres uddannelse.

For at afdække dette har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse, hvor alle danskklærere på landets CVU'er er blevet inviteret til at deltage. I denne artikel beskrives hovedresultaterne af spørgeskemaundersøgelsen (for mere detaljeret information om spørgeskemaundersøgelsen, se Krogh,

Månsson & Bleses, 2007^k). I undersøgelsen afdækkes, hvordan og hvor meget den enkelte underviser hidtil har prioriteret området, ligesom den enkelte undervisers uddannelsesmæssige baggrund er afdækket med henblik på at finde ud af, hvilke typer efteruddannelseskurser, der er brug for på området.

Spørgeskemaundersøgelsen Opbygningen af spørgeskemaet

Spørgeskemaet er inddelt i fire hovedgrupper med spørgsmål rettet mod personlige oplysninger (som køn, alder m.m.), uddannelsesmæssig baggrund, praksis samt behov for efteruddannelse. De personlige oplysninger er anonymiseret i undersøgelsen. De uddannelsesmæssige spørgsmål drejer sig om, hvilken grunduddannelse underviseren har taget, hvilket er motiveret af et ønske om at danne et overordnet billede af uddannelsesniveaet blandt danskundervisere på pædagog- og læreruddannelserne. Dernæst er der stillet spørgsmål til, hvilke elementer i børns sproglige udvikling underviseren selv er blevet undervist i på en lang eller mellemlang uddannelse. 'Undervist i' defineres således, at det har været en del af pensum. Vi har ikke spurgt til undervisningens omfang, da vi ikke mener, det er realistisk at forvente brugbare svar. Et positivt svar kan derfor både dække over et længere kursus og få lektioners gennemgang af et bestemt aspekt af barnets sprogtilegnelse. Efterfølgende spørges til underviserens praksis, dvs. om vedkommende tidligere har undervist i de allerede nævnte aspekter af børns sprogtilegnelse. Endelig ønsker vi svar på, om underviseren forventer at komme til at undervise i disse emner i forbindelse med undervisningen efter de nye bekendtgørelser. Til sidst spørger vi til, hvilke delområder indenfor børns sprogtilegnelse underviseren ønsker efteruddannelse indenfor.

De områder/aspekter af børns sproglige udvikling, der fokuseres på i spørgeskemaundersøgelsen, er bredt formulerede (af hensyn til sammenligneligheden på tværs af undervisere), og vægter de områder, som nye tiltag i særlig høj grad stiller krav til viden om. Områderne er:

- Forudsætninger for sproglig udvikling

- Sproglig udvikling hos børn 0-6 år
- Tosprogede børns sproglige udvikling
- Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling
- Evaluering af og dokumentation af børns sproglige udvikling
- Udviklingspsykologi
- Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi ...)
- Sprogets betydning for læseudvikling

Størstedelen af spørgsmålene er rettet mod sproglige, tilegnelsesmæssige og sprogpsykologiske aspekter af sprogtilegnelsen, og omfatter udviklingspsykologi, forudsætninger for sproglig udvikling, sprogets forside, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år samt tosprogede børns sprogtilegnelse. Hvorfor der netop er lagt vægt på at undersøge danskunderviserens kompetencer inden for disse områder skyldes, at de er vigtige at have kendskab til, for at forstå centrale processer i børns sproglige udvikling og de forskellige faktorer, der påvirker barnets sprogtilegnelse. Dermed udgør viden om netop disse områder et afgørende grundlag for al sprogarbejde og er derfor væsentligt stof at undervise i. To spørgsmål omhandler redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sprogtilegnelse samt evaluering og dokumentation af sprogarbejdet. Disse elementer er nødvendige for at kunne undervise i, hvordan man fx observerer og vurderer børns sproglige udvikling på en valid måde, hvilket det øgede fokus på test og sprogvurderinger både i dagtilbuddet og i skolen stiller krav om. Et enkelt spørgsmål omhandler viden om sammenhængen mellem børns sproglige udvikling og senere opståede læsevanskeligheder. Dette område er relevant at undervise i på begge uddannelser, fordi det understøtter det øgede fokus på sproglig udvikling hos børn og sammenhængen mellem sprogarbejdet i dagtilbud og i skolen.

Gennemførelse af undersøgelsen

For at afdække underviserens forudsætninger sendte vi via e-mail et spørgeskema ud til alle, som var angivet som danskundervisere på CVU'ernes hjemmesider. Spørgeskemaet blev sendt til 253 personer. Af disse er 77 ansat på et pædagogseminarium og 176 på et lærerseminarium.

49 % af danskunderviserne (38 personer) på pædagogseminarierne og 51 % af danskunderviserne på lærerseminarierne (91 personer) besvarede spørgeskemaet. Geografisk er spredningen af besvarelser jævnt fordelt over hele landet. Danskundervisere fra 23 pædagogseminarier (ud af 33, svarende til 70% af pædagogseminarierne) og 19 lærerseminarier (ud af 20, svarende til 90% lærerseminarierne) har besvaret spørgeskemaet. 63 % af besvarelserne fra pædagogseminarierne er fra kvinder, mens dette gælder for 71 % af besvarelserne fra lærerseminarierne.

Vi har ikke gennemført en egentlig bortfaldsanalyse for at dokumentere, hvorfor halvdelen af den adspurgte gruppe ikke har udfyldt spørgeskemaet. Spontane reaktioner peger på arbejdspress, sygdom og orlov som nogle af årsagerne til frafaldet. I to tilfælde skyldes frafaldet, at underviserne valgte at lade en enkelt repræsentant fra CVU'et besvare under-

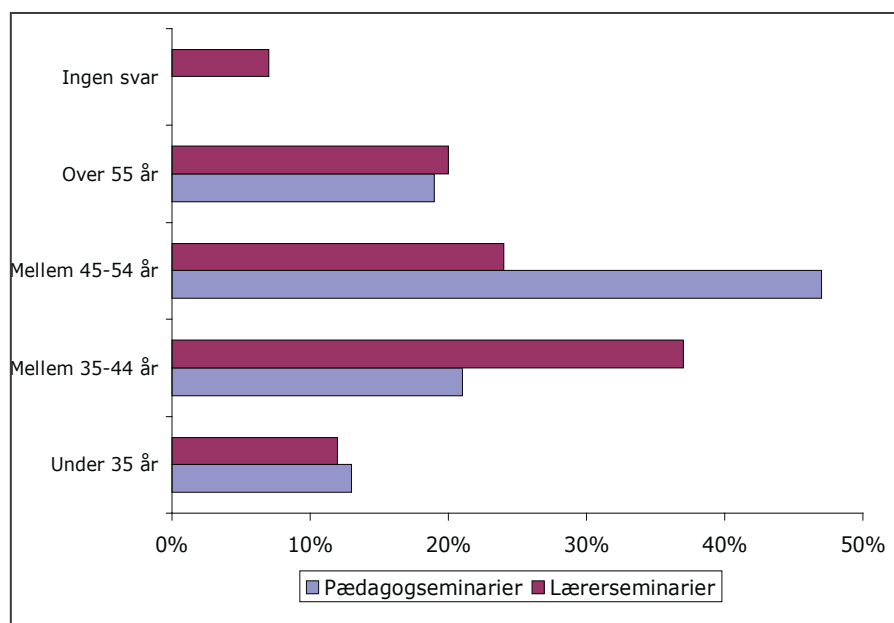
som har besvaret spørgeskemaet. I fortolkningen af svarerne, skal man være opmærksom på, at underviserne gerne har måtte sætte flere kryds i forbindelse med langt de fleste spørgsmål.

I det følgende vil vi gennemgå hovedresultaterne inden for hver af de fire grupper af spørgsmål.

Resultater

Alders- og kønsfordelingen blandt danskundervisere på pædagog- og lærerseminarierne

I Figur 1 ses aldersfordelingen blandt de danskundervisere på pædagog- og lærerseminarierne, der har besvaret spørgeskemaet. Som det fremgår af figuren, er halvdelen af underviserne på pædagogseminarierne mellem 45-54 år, hvor aldersspredningen fordeler sig mere jævnt på lærerseminarierne. Her er omkring en fjerdedel mellem 45-54 år.

Figur 1: Aldersfordeling blandt danskundervisere på pædagog- og lærerseminarier

søgelsen på vegne af alle (se også Krogh, Månsson & Bleses, 2007), dvs. i realiteten dækker besvarelserne formentligt mere end halvdelen af danskunderviserne. Uagtet dette giver svarprocenten en usikkerhed omkring, hvor repræsentativ undersøgelsen er (se Diskussion).

Vi har opdelt svarene i to kategorier alt efter, om det er undervisere på pædagogseminarier eller på lærerseminarier,

Med hensyn til kønsfordelingen blandt besvarelserne er der flere kvinder end mænd, der underviser i dansk på landets seminarier. På pædagogseminarierne er 61% af danskunderviserne kvinder og på lærerseminarierne er 57% kvinder.

Underviserens uddannelsesbaggrund

Figur 2 viser fordelingen af uddannelsesmæssig baggrund hos danskundervisere på henholdsvis pædagog- og lære-

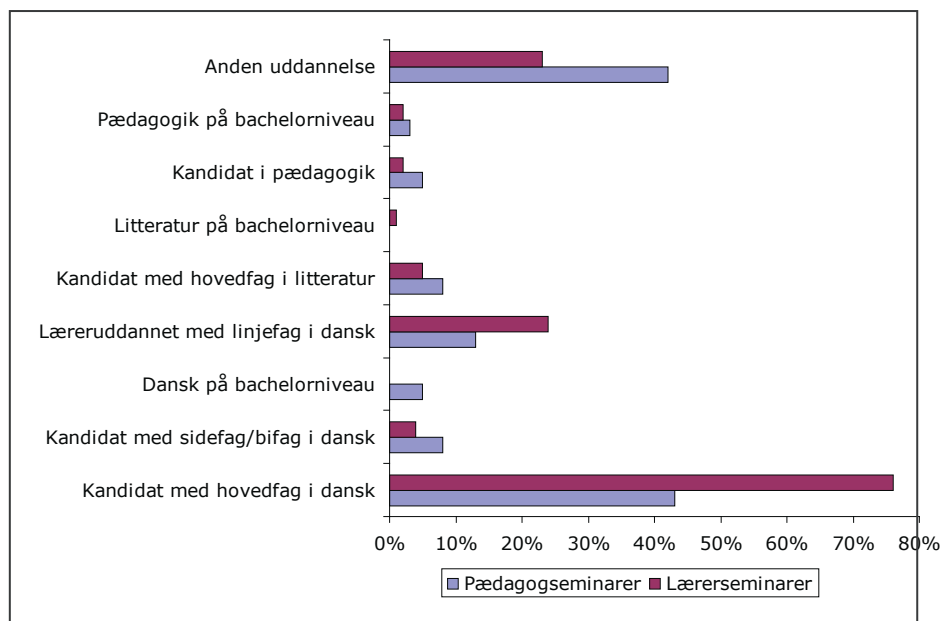
ruddannelsen, sådan som den kommer til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen.

Af figur 2 fremgår det, at på pædagogseminarierne har gruppen af danskundervisere, der har besvaret spørgeskemaet, meget forskellig uddannelsesmæssig baggrund. 43% er uddannede kandidater med hovedfag i dansk, 13% er uddannede lærere med linjefag i dansk. Resten af gruppen har ikke direkte forudsætninger for at undervise i dansk og har uddannelser, der spænder fra cand.mag. i dramaturgi, cand.mag. i æstetik og kultur, kandidat med sidefag i dansk over læreruddannede uden linjefag i dansk. På lærerseminarierne er den uddannelsesmæssige baggrund langt mere homogen (se Figur 2). Her er 85% enten kandidater med hovedfag i dansk eller uddannede lærere med linjefag i dansk. 18% af underviserne har begge uddannelser. Herudover finder man også 8%, som er uddannet kandidat med hovedfag i litteratur, samt undervisere, som har skrevet en ph.d. afhandling eller magisterkonferens i dansk.

Områder af børns sprogtilegnelse som danskunderviserne selv har modtaget undervisning inden for, har beskæftiget sig med eller selv underviser i.

Tabel 1 viser hvilke områder af børns sprogtilegnelse, som danskunderviserne på pædagoguddannelsen selv har modtaget undervisning i, hvilke områder danskunderviserne har beskæftiget sig selvstændigt med samt hvilke områder af barnets sprogtilegnelse, som underviserne selv underviser i.

Med udgangspunkt i tabellen ser vi, at en stor del af de aspekter af børns sproglige udvikling, der spørges til i undersøgelsen, ikke har været en del af pensum på danskunderviserens egen uddannelse. På pædagogseminarierne har kun 5% af underviserne modtaget undervisning i tosprogede børns sproglige udvikling. Kun 8% har modtaget undervisning i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og kun 11% har haft redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling på pensumlisten. Omkring 25% har modtaget undervisning i forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn

Figur 2: Den uddannelsesmæssige baggrund hos danskundervisere på henholdsvis pædagog- og læreruddannelsen

	Modtaget formel undervisning	Arbejdet selvstændigt	Underviser på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	29	71	74
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	24	78	82
Tosprogede børns sproglige udvikling	5	63	74
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	11	55	61
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	8	47	53
Udviklingspsykologi	32	50	26
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o.lign.)	66	63	68
Sprogets betydning for læseudvikling	26	53	63
Ingen af ovennævnte	24	10	5

Tabel 1: Sammenstilling af hvad underviserne på pædagogseminarierne har modtaget undervisning i, arbejdet selvstændigt med og selv har undervist i (opgjort i procent)

fra 0-6 år. 25% af underviserne har ikke modtaget undervisning i forbindelse med deres studie, som indeholder nogen af de aspekter, vi har spurgt til i undersøgelsen. Vi har ikke adgang til oplysninger om omfanget af den undervisning, som underviserne selv har modtaget. I princippet kan der derfor være tale om undervisning af meget forskelligt omfang fra udbudte kurser af lang varighed til, at området er blevet gennemgået i løbet af et par lektioner.

Ser man på, hvilke aspekter af børns sproglige udvikling, som underviserne mere selvstændigt har beskæftiget sig med, eksempelvis som en del af en opgave, et speciale, et seminar eller lignende stiger procentdelen. Det af tabel 1, at halvdelen af alle underviserne på pædagogseminarierne således har arbejdet selvstændigt med samtlige aspekter

af sproglig udvikling, som er inkluderet her. Især har forudsætninger for sproglig udvikling og sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år haft underviserens interesse, idet omkring 70% af underviserne har beskæftiget sig med disse emner. De danskundervisere, hvor områderne har været en del af deres pensum, har stort set alle arbejdet selvstændigt med områderne. Også her må der tages forbehold for, at vi ikke kender kvantiteten af selvstudierne, dvs. 'arbejdet selvstændigt med' dækker alt fra 'har læst en artikel' til omfattende kursusvirksomhed og kompetencegivende uddannelser som PD-uddannelser.

Med hensyn til praksisdelen, dvs. hvilke områder inden for barnets sprogtilegnelse som danskunderviserne selv vælger at undervise i, ses det i Tabel 1, at en stor gruppe af underviserne på pædagogseminarierne har undervist i de førnævnte

aspekter på seminarienniveau. 74% har undervist i forudsætninger for sproglig udvikling og tosprogede børns sproglige udvikling. 82% har undervist i sproglig udvikling hos børn 0-6 år. To tredjedele har undervist i sprogets forside og sprogets betydning for læseudvikling. Halvdelen har undervist i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. Det absolut laveste tal finder vi i forbindelse med udviklingspsykologi, som kun 26% underviser i, hvilket efter al sandsynlighed hænger sammen med, at psykologi er et selvstændigt fag på pædagoguddannelsen. Der er altså en klar tendens som viser, at danskunderviserne på pædagogseminariene underviser inden for områder, der ikke har været en del af pensum i deres egen uddannelse, og som kun i nogle (mellem på lærer- og pædagogseminariene) kan arbejdet selvstændigt med og selv har undervist i (opgjort i procent)

en femtedel har stiftet bekendtskab med sprogets betydning for læseudvikling. Til gengæld har evaluering og dokumentation af sprogtilegnelsen samt tosprogede børns sproglige udvikling ikke været en del af uddannelsen hos mere end 15% af underviserne. Jf. ovenfor, kender vi heller ikke her omfanget af undervisningen.

Som man kan læse af Tabel 2, ser man ligeledes på lærerseminariene at mange af de emner, som undersøgelsen omfatter, har interesseret danskunderviserne. Også her finder vi, at mindst halvdelen har beskæftiget sig selvstændigt med områderne, og at de, som har haft områderne på pensumlisten, også har arbejdet selvstændigt med dem. Dette gælder ikke udviklingspsykologi, som kun en fjerdedel har beskæftiget sig med

emnet i deres uddannelse. Over 70% har undervist i forudsætninger for sproglige udvikling, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år, tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling, og det er signifikant flere end dem, der har angivet at disse emner enten har været en del af pensum eller et område, de har beskæftiget sig selvstændigt med på uddannelsen.

Områder inden for barnets sprogtilegnelse som danskunderviserne forventer at undervise i i fremtiden

Spørger man til forventninger til kommende arbejdsopgaver, fremgår det af Tabel 3, at danskunderviserne på pædagogseminariene klart forventer at skulle undervise langt mere inden for de i undersøgelsen fremhævede aspekter.

Mere end 90% forventer at komme til at undervise i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år, tosprogede børns sproglige udvikling og redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling. Det er signifikant flere end dem, der hidtil har beskæftiget sig med områderne. Over 80% forventer at komme til at undervise i evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling og sprogets betydning for læseudvikling og knapt 80% forventer også at skulle undervise i sprogets forside. Derimod forventer kun 32% at undervise i udviklingspsykologi. På lærerseminariene ser tallene noget anderledes ud (se Tabel 3). Her er forventningerne til øget undervisning inden for sprogtilegnelse noget lavere lidt afhængig af, hvilke områder man fokuserer på. Dog forventer mere end 80% at undervise på områderne fremover. Kun udviklingspsykologi skiller sig ud. Dette forventer kun 15% at undervise i fremover.

	Modtaget formel undervisning	Arbejdet selvstændigt	Underviser på området
Forudsætninger for sproglig udvikling	32	53	74
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	36	51	75
Tosprogede børns sproglige udvikling	15	56	79
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	25	62	79
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	14	43	66
Udviklingspsykologi	34	25	15
Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi o.lign.)	89	75	95
Sprogets betydning for læseudvikling	20	71	93
Ingen af ovennævnte	9	7	0

Tabel 2: Sammenstilling af hvad underviserne på lærerseminariene har modtaget undervisning i, har arbejdet selvstændigt med og selv har undervist i (opgjort i procent)

22% og 90% af underviserne, afhængigt af område) har beskæftiget sig selvstændigt med.

Tabel 2 viser hvilke områder af børns sproglige udvikling, som danskunderviserne på læreruddannelsen selv har modtaget undervisning i, hvilke områder som danskunderviserne selv har beskæftiget sig med samt hvilke områder af barnets sprogtilegnelse, som underviserne selv underviser i. På læreruddannelsen har flere af danskunderviserne været i kontakt med disse områder af barnets sproglige udvikling (se Tabel 2). 89% har modtaget undervisning i sprogets forside og over en tredjedel har modtaget undervisning i forudsætninger for sproglig udvikling, sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år og udviklingspsykologi. En fjerdedel har haft redskaber til beskrivelse og vurdering af sproglig udvikling på pensumlisten og

selvstændigt. Til gengæld har omkring 70% beskæftiget sig med sprogets forside og sprogets betydning for læseudvikling. 62% har arbejdet med redskaber til beskrivelse og vurdering af børns sproglige udvikling. Tabel 2 viser, at 93% af danskunderviserne på lærerseminariene selv har undervist i sprogets betydning for læseudvikling. Kun 20% af dem har imidlertid haft det på pensumlisten, 71% har arbejdet selvstændigt med

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	92	82
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	95	68
Tosprogede børns sproglige udvikling	95	81
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	92	87
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	87	81
Udviklingspsykologi	32	15
Sprogets forside (grammatik, syntaks, fonologi o.lign.)	79	92
Sprogets betydning for læseudvikling	82	89
Ingen af ovennævnte	0	0

Tabel 3: Forventninger til kommende undervisningsopgaver (opgjort i procent)

Behov for efteruddannelse hos danskunderviserne på pædagog- og læreruddannelserne

Tabel 4 illustrerer, hvordan danskunderviserne egne ønsker om efteruddannelse fordeler sig inden for de områder af børns sprogtilegnelse, som undersøgelsen inkluderer.

Behovet for efteruddannelse hos underviserne på pædagogseminarierne, sådan som det udtrykkes af underviserne selv, er først og fremmest centreret omkring redskaber til beskrivelse, vurdering, evaluering og dokumentation af børns

redskaber til beskrivelse af vurdering af børns sproglige udvikling, samt evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling. En tredjedel ønsker efteruddannelse i tosprogede børns sproglige udvikling og sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. En fjerdedel ønsker efteruddannelse i forudsætninger for sproglig udvikling, udviklingspsykologi og sprogets betydning for læseudvikling. Kun 7 % ønsker efteruddannelse i sprogets formside og 11 % ønsker slet ikke efteruddannelse i ovennævnte aspekter af børns sproglige udvikling.

	Pædagogseminarier	Lærerseminarier
Forudsætninger for sproglig udvikling	53	27
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	42	29
Tosprogede børns sproglige udvikling	63	31
Redskaber til beskrivelse/vurdering af børns sproglige udvikling	71	51
Evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	71	53
Udviklingspsykologi	24	26
Sprogets formside (grammatik, syntaks, fonologi o. lign.)	29	7
Sprogets betydning for læseudvikling	65	26
Ingen af ovennævnte	11	11

Tabel 4: Ønsker til efteruddannelse blandt undervisere på pædagog- og lærerseminarier (opgjort i procent)

sproglige udvikling. Ikke mindre end 71% fremhæver behov for efteruddannelse inden for disse områder. Mere end 60% ønsker efteruddannelse i sprogets betydning for læseudvikling og tosprogede børns sproglige udvikling. Halvdelen ønsker efteruddannelse i forudsætninger for sproglig udvikling og 42% i sproglig udvikling hos børn fra 0-6 år. En tredjedel vil gerne efteruddannes inden for sprogets formside og en fjerdedel ønsker efteruddannelse i udviklingspsykologi. 11% ønsker slet ikke efteruddannelse inden for de aspekter af børns sproglige udvikling, som er inkluderet i denne undersøgelse. Der er samlet set et meget stort efteruddannelsesbehov hos underviserne på pædagogseminarierne i områder, der er relateret til børns sproglige udvikling, og først og fremmest altså i forbindelse med vurdering, testning, evaluering og dokumentation af børns sprogtilegnelse.

Jf. Tabel 4, giver danskunderviserne på lærerseminarierne udtryk for et anderledes (og samlet set mindre) efteruddannelsesbehov inden for de områder af børns sprogtilegnelse som spørges til i denne undersøgelse. Her ønsker halvdelen af underviserne efteruddannelse, i

Konklusion

Spørgeskemaundersøgelsens hovedkonklusion er, at kun en lille procent af de danskundervisere, der på nuværende tidspunkt underviser kommende pædagoger og lærere inden for sprogtilegnelse, selv har modtaget formel undervisning inden for de grundlæggende områder relateret til børns sprogtilegnelse som undersøgelsen spørger ind til. I forlængelse deraf antager vi, at det samme gælder for en stor del af de pædagoger og lærere, der på nuværende tidspunkt arbejder i dagtilbud eller inden for skoleområdet.

Undersøgelsen peger på et betydeligt efteruddannelsesbehov hos undervisere på landets CVU'er inden for næsten alle aspekter af børns sprogtilegnelse. Det faktum at mange af danskunderviserne selvstændigt har arbejdet med emner relateret til barnets sprogtilægnelse, understreger såvel behovet, men også interessen blandt underviserne for faglig opkvalificering. Hos underviserne selv (især blandt undervisere på pædagogseminarier) udtrykkes der især ønsker om efteruddannelse inden for beskrivelse, vurdering, evaluering og dokumentation

af børns sproglige udvikling. Undersøgelsen peger imidlertid også på efteruddannelsesbehovet blandt personalet i dagtilbud og på landets skoler i forhold til planlægning, gennemførelse og evaluering af sprogarbejdet med børn.

Efteruddannelse er afgørende for at de mange nye uddannelses- og praksisorienterede indsatser vil slå igennem. På baggrund af undersøgelsen er hovedbefalingerne mere præcist:

- der skal hurtigst muligt etableres efteruddannelseskurser i sprogtilegnelse målrettet undervisere på især pædagog- men også lærerseminarier
- der bør etableres samarbejde på tværs af seminarierne for at skabe et forum, der opsamler erfaringer, forholder sig til faglige og etiske problemfelter og sikrer ensartet undervisningsindhold på alle landets uddannelsessteder med henblik på at understøtte et kvalitetsløft og en kvalitetssikring af indsatsen i hele landet
- der bør etableres fælles kurser i sprogtilegnelse for lærer- og pædagogstuderende der sikrer at de pædagogstuderende i den forbindelse får tilført viden om de krav og forventninger, der stilles til børn ved skolestart.
- der skal hurtigst muligt etableres efteruddannelseskurser i sprogtilegnelse målrettet praktiserende pædagoger og lærere, der er uddannet efter den gamle bekendtgørelse

En vej at gå kunne være at udvikle og udbyde en egentlig sprogvejlederuddannelse, parallelt til den bekendtgørelsesbelagte uddannelse som læsevejleder i folkeskolen, som udbydes fra 2007. Derfor samarbejder tre af de kommende professionshøjskoler (København, VIA, Lillebælt) og Center for Børnesprog om at udvikle en egentlig **sprogvejlederuddannelse**, der i niveau og omfang svarer til en læsevejlederuddannelse. En sprogvejlederuddannelse vil kunne udfylde den samme opgave i forhold til en kvalificering og differentiering af arbejdet med småbørns sprogudvikling hos såvel danskundervisere på landets pædagog-

og lærerseminarier som pædagoger og lærere, der allerede arbejder i praksis, bl.a. for at give dem de bedst mulige forudsætninger for at få et udbytte af den efterfølgende skolegang. Det forventes, at de tre professionshøjskoler i samarbejde med Center for Børnesprog udbyder denne uddannelse for første gang i efteråret 2008.

Næste skridt

Fra 2007 ændres danskfaget som omtalt markant på pædagoguddannelsen. Faget skifter navn til 'Dansk, kultur og kommunikation' og som noget nyt inddrages barnets sprogtilegnelse og sprogstimulering centralt med henblik på, at de studerende skal tilegne sig faglige og pædagogiske forudsætninger med henblik på at kunne arbejde professionelt med børns sprogtilegnelse på forskellige niveauer.

I det næste år vil vi følge udviklingen i 'Dansk, kultur og kommunikation' for at danne os et billede af, hvordan sprogtilegnelse i det nye danskfag vil blive prioriteret. Vil man undervise ud fra et bestemt teoretisk ståsted, eller vil man orientere bredt om så mange tilgange som muligt? Vil danskfaget på pædagoguddannelsen fortsat være meget forskelligt fra uddannelsessted til uddannelsessted, eller vil der opstå en form for konsensus på tværs af uddannelsesstederne? Hvilke tanker gør aktørerne sig undervejs – og hvordan påvirker efteruddannelse synet på sprogtilegnelseperspektivet? Spørgsmål som disse vil vi søge at besvare som en opfølgning på undersøgelsen af sprogtilegnelseperspektivet på pædagog- og læreruddannelserne.

Noter

a Råd til bedre læsning, Undervisningsministeriet, 1993.

b PISA 2000: Forventninger og færdigheder – danske unge i en international sammenhæng, Undervisningsministeriet, 2001.

c PISA 2003/nyheder/documents/pisaresultater.pdf, Undervisningsministeriet, december 2004.

d Læs mere om læsevejledningsuddannelsen her <http://www.videnomlaesning.dk/141/203.aspx>

e De øvrige hovedtemaer er: barnets alsidige udvikling, sociale kompetencer, sprog, krop og bevægelse, natur og naturfænomener, kulturelle udtryksformer og værktøjer. Ministeriet for Familie- og Forbrugersanliggendes hjemmeside: <http://www.minff.dk/l/laereplaner/>.

f Læs mere om det sprogvurderingsmateriale som Ministeriet for Familie- og Forbrugersanliggender har fået udviklet på <http://www.familiestyrelsen.dk/8/sprogvurdering/>.

g Rapport fra Udvalget til forberedelse af en national handlingsplan for læsning, Undervisningsministeriet, november 2005 ([http://](http://www.uvm.dk/05/documents/national_handlingsplan.pdf)

www.uvm.dk/05/documents/national_handlingsplan.pdf).

h En god skolestart. Et samlet læringsforløb for dagtilbud, indskoling og fritidsordning. Rapport afgivet af regeringens Skolestartsudvalg, februar, 2006 (<http://www.uvm.dk/06/documents/a.pdf>).

i Bemærkninger til Forslag til Lov om uddannelse til pædagog (professionsbachelor) Udkast af 2. november 2005, fremsat af Bertel Haarder.

j For mere udførlig beskrivelse af forskellene mellem de gamle og de nye pædagog- og læreruddannelser, se Krogh, Månsson & Bleses, 2007 (se note 11)

k Krogh, T., Månsson, H. & Bleses, D. 2007. Kortlægningundersøgelse af sprogtilegnelseperspektivet på pædagog- og læreruddannelsen. Center for Child Language e-prints, No 4, 2007 (se http://www.sdu.dk/Om_SDU/Institutter_centre/C_Boernesprog/e-prints.aspx).

l For undervisernes egne kommentarer til hvad de vil fokusere på i deres undervisning inden for området, se Krogh, Månsson & Bleses, 2007 (se note 11).